

Scientific journal
PHYSICAL AND MATHEMATICAL EDUCATION
Has been issued since 2013.

Науковий журнал
ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНА ОСВІТА
Видається з 2013.

ISSN 2413-158X (online)
ISSN 2413-1571 (print)

<http://fmo-journal.fizmatsspu.sumy.ua/>

Кубанов Р.А. Теоретичний аналіз змісту готовності майбутніх фахівців економічних спеціальностей до професійної діяльності. Фізико-математична освіта. 2018. Випуск 2(16). С. 67-71.

Kubanov R. Theoretical Analysis In The Structure Of Readiness Future Experts Of Economics To The Profession. Physical and Mathematical Education. 2018. Issue 2(16). P. 67-71.

УДК: 378:37.032

Р.А. Кубанов

Інститут інноваційного освіти Київського національного
університету будівництва і архітектури, Україна
kubanov12@rambler.ru

DOI 10.31110/2413-1571-2018-016-2-013

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ЗМІСТУ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. Стаття присвячена теоретичному аналізу досліджень із педагогіки й акмеології щодо проблеми визначення змісту готовності майбутніх фахівців економічних спеціальностей до професійної діяльності, її значення для професійного становлення майбутніх фахівців у процесі навчання у вищому навчальному закладі. Визначено роль основних дефініцій, які впливають на формування готовності до професійної діяльності майбутніх економістів, уточнено понятійно-категоріальний апарат проведеного дослідження. Зокрема, сучасні умови ринку ставлять принципово нові вимоги до молодих фахівців економічних спеціальностей. Зважаючи на це, вимагає вдосконалення як сам процес навчання у вищій школі загалом, так і формування готовності фахівців економічного профілю до професійної діяльності зокрема. Показником професійної сформованості особистості та її морально-психологічної зрілості, необхідної для її високої професійної діяльності є, насамперед, професійна готовність. На думку автора, під готовністю до майбутньої професійної діяльності ми можемо розуміти інтегративну характеристику з таким змістом: необхідний набір компетенцій; наявність стійких ціннісних орієнтацій стосовно майбутньої професійної діяльності й сформованість певних особистісних якостей. На авторський погляд, специфіка формування професійної готовності фахівців економічного профілю полягає в конструюванні змісту підготовки на принципах цілісності і системності та необхідності врахування особливостей майбутньої професійної діяльності економіста (формування готовності до реалізації збалансованої професійної діяльності в економічній галузі, ефективної комунікаційної взаємодії, розв'язання нестандартних економічних завдань, уміння мислити і діяти в категоріальній системі ринкової економіки, і саморегуляції на основі компетентного використання фахівцем власного індивідуального стилю діяльності) в ході відбору структури і змісту підготовки. Готовність майбутніх фахівців економічних спеціальностей виступає фундаментальною основою якісної професійної підготовки, визначає професіоналізм майбутнього фахівця, дає змогу максимально реалізувати себе в конкретній діяльності, сприяє самовдосконаленню, саморозвитку особистості майбутнього фахівця-економіста.

Ключові слова: вищий навчальний заклад, студент, випускник, готовність до майбутньої професійної діяльності, конкурентоспроможність, ключові елементи готовності до професійної діяльності майбутніх фахівців економічних спеціальностей.

Постановка проблеми. Професійна підготовка студентів повинна відрізнятися високим рівнем формування їх конкурентоспроможності, оскільки загострення конкуренції на ринку праці вимагає від кожної людини, тим більше фахівця, високого рівня розвитку креативних здібностей і прагнення до максимальної реалізації свого особистого творчого потенціалу. Важливе місце в системі вимог до підготовки висококваліфікованих фахівців займає не тільки творчий та лідерський потенціал, а й особистісний потенціал і їх конкурентоспроможність, а також ступінь готовності до професійної діяльності. Особливо це стосується студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів, які в подальшому стають співробітниками комерційних організацій, керівниками як приватних, так і державних структур.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти зазначеної проблеми досліджували В. Байденко [1], А. Вербицький, М. Ільязова [2], О. Гаврилова [3], Д. Котова [6], О. Олейникова [7], В. Онищенко [8] тощо. Проте питання щодо визначення змісту готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності й можливості впливати на її рівень і досі дискусійне.

Мета дослідження – полягає у теоретичному аналізі змісту готовності майбутніх фахівців економічних спеціальностей до професійної діяльності з урахуванням здобутків педагогіки й акмеології.

Методи дослідження: Під час проведеного дослідження процесу формування готовності до професійної діяльності майбутнього економіста було використано комплекс теоретичних методів, серед яких: системний і порівняльний аналіз психолого-педагогічної та навчально-методичної з проблем дослідження; узагальнення тощо.

Виклад основного матеріалу. Поняття «акмеологія» уперше було введено Н. А. Рибниковим в 1928 році для позначення особливого розділу вікової психології – психології дорослості. Професійна акмеологія досліджує професіоналізм особистості і особистісної діяльності, зокрема, творчої діяльності і майстерності спеціаліста, його професійного рівня, закономірності і технології самоактуалізації і саморуху до вершин професійної зрілості та майстерності, а також фактори, що стимулюють досягнення цієї майстерності чи перешкоджають професійному самовдосконаленню [8, с. 319]. Актуальність науки акмеології в контексті професійного розвитку полягає у розробці акмеологічної системи розвитку конкурентоспроможності майбутніх фахівців економічних спеціальностей, яка заснована на конкурентоспроможності системи навчання та розвитку професіоналізму у студентів-економістів, визначенні характеристик, умов, факторів впливу на їх професійне становлення та розвиток.

Формування конкурентоспроможного, компетентного фахівця неможливо, якщо він не усвідомлює власну професійну діяльність як цінність. Іншими словами, випускник ВНЗ повинен мати професійно-ціннісні орієнтації. Таким чином, при вивченні проблеми формування конкурентоспроможного майбутнього фахівця необхідно враховувати таке поняття як «ціннісні орієнтації» стосовно майбутньої професійної діяльності. Для конкурентоспроможного випускника ВНЗ характерно не тільки наявність професійних компетенцій, особистісних якостей, але й повинне бути сформоване ціннісне відношення до своєї майбутньої професійної діяльності. Цінність професійної діяльності не може й не повинне розбудуватися ізольовано від компетенцій і якостей особистості. Наявність у особистості професійно значимих ціннісних орієнтацій забезпечує сумлінне відношення до обраної професії, спонукає до самовдосконалення, а відсутність позитивної орієнтації відносно майбутньої професії може стати причиною в майбутньому професійного краху, стати причиною низької конкурентоспроможності фахівця на ринку праці. Таким чином, конкурентоспроможний молодий фахівець – це компетентний фахівець, що проявляється в його готовності до професійної діяльності.

Під готовністю до майбутньої професійної діяльності ми будемо розуміти інтегративну характеристику, яка включає:

- *необхідний набір компетенцій.* Компетенції випускника проявляються і застосовуються в процесі подальшої професійної діяльності. Набір необхідних компетенцій визначається сутністю професійної діяльності, її змістом.

- *наявність стійких ціннісних орієнтацій стосовно майбутньої професійної діяльності.* Ціннісні орієнтації визначають професійну спрямованість особистості, вони зв'язують інтереси й активність людини з конкретним видом діяльності.

- *комплекс певних, сформованих особистісних якостей, що дозволяють ефективно виконувати свою професійну діяльність.* Фахівці в процесі професійної діяльності виконують не тільки професійні, але й соціальні ролі. У процесі працевлаштування й побудови кар'єри вони взаємодіють із представниками різних професійних і соціальних співтовариств. Від того, яке враження вони будуть залишати про себе, як вони ефективно вибудовують свою систему комунікацій, багато в чому залежить їхній соціальний і професійний успіх.

Для того щоб підготувати випускника до професійної діяльності, тобто сформувати конкурентоспроможного фахівця необхідно вивчити вимоги роботодавців до наявності компетенцій, особистісних якостей, які, на їхню думку, необхідні сучасному випускникові, а так само вивчити ціннісні орієнтації, що впливають на готовність випускника до своєї майбутньої професійної діяльності.

На наш погляд, розглядаючи різні компетенції доцільно їх класифікувати по областях, у яких вони найбільше повно реалізуються. О. Олейникова виділяє три групи: професійні компетенції, що відносяться до області професійної діяльності; надпрофесійні, або наскрізні, компетенції, пов'язані з охороною праці й навколишнього середовища; ключові компетенції, що відносяться до всіх видів діяльності, у яку включена людина, що й визначають його здатність одержувати нові й адаптувати старі знання до нових контекстів, а також адаптуватися до мінливої ситуації власного професійного й особистісного росту [7, с. 60].

Для нашого дослідження інтерес представляють професійні й ключові компетенції. Розглянемо їх більш докладно. В. Байденко [1] вважає, що професійні компетенції – це професійні знання, що включають, уміння й навички, уміння діяти ефективно, з високим ступенем саморегулювання, самооцінки, швидкою й гнучкою реакцією на динаміку обставин і середовища. Отже, професійні компетенції зв'язані безпосередньо із професійною діяльністю. Їхній зміст у сучасних умовах визначає Державний освітній стандарт.

Далі розглянемо, що собою представляють ключові компетенції. Ключові компетенції – це компетенції, що забезпечують успішну діяльність людини в сучасному суспільстві незалежно від області професійної діяльності [13, с. 46]. Ключові компетенції визначають соціально-професійну мобільність фахівців, дозволяють успішно адаптуватися в різних соціальних і професійних співтовариствах [2, с. 33]. Д. Котова вважає, що «... в установах професійної освіти не може бути повністю сформований той тип компетенції, який необхідний фахівцеві в роботі. У рамках системи професійної освіти може бути сформований певний рівень готовності (здатності) до формування компетенції, до складу якої входять знання, уміння, навички, особистісні якості, мотивація...» [6, с.6]. Таким чином, можна зробити висновок, що в сучасних умовах для ефективної трудової діяльності одних лише професійних компетенцій недостатньо, особливе значення мають і ключові компетенції.

Г. Голуб, Є. Коган, І. Фишман вважають, що ключові професійні компетенції це такі компетенції, якими повинен володіти кожний працівник (професіонал) і які застосовуються в сфері виробничих (професійних) і трудових відносин у цілому. Поняття «професійні» в цьому випадку задає контекст і знижує рівень універсальності ключових компетенцій до рівня трудової діяльності, а поняття «ключові» не дозволяє знизити їх до рівня конкретної професійної діяльності [4, с.164].

Отже, під ключовими професійними компетенціями стосовно фахівця економічного напрямку підготовки ми будемо розуміти компетенції, що дозволяють продуктивно виконувати завдання в процесі професійної діяльності, у всіляких професійних ситуаціях. Комбінація в одному визначенні терміна «ключові» і «професійні» дозволяють нам

виділені компетенції застосовувати до майбутніх фахівців економічного напрямку підготовки в цілому, тобто без обліку специфіки професійної діяльності.

Далі розглянемо, якими особистісними якостями повинен володіти на особистісному рівні конкурентоспроможний фахівець. Різні дослідники виділяють різні особистісні якості, які, на їхню думку, необхідні сучасному конкурентоспроможному фахівцеві. Н. Папуловська виділяє наступні значимі особистісні якості для майбутнього фахівця – це відповідальність, прагнення до досягнень, креативність, рефлексія [9, с. 13]. Можна відзначити роботу О. Трофімової, вона також, вважає, що професійно значимі якості – це відповідальність, здатність повести за собою, результативність, уміння працювати в команді, здатність до прийняття рішень, доводити справа до результату, подивитися на проблему з боку, виражати свої думки, уміння слухати інших, об'єктивна самооцінка [11, с.7].

Тепер розглянемо третю складову готовності випускника до майбутньої професійної діяльності – ціннісні орієнтації. Поняття «ціннісні орієнтації» можна визначити, як установку особистості на ті, або інші цінності матеріальної й духовної культури суспільства [5, с. 197 – 198]. О. Гаврилова відносить ціннісні орієнтації до найважливіших компонентів структури особистості, по ступеню сформованості яких можна судити про рівень розвитку особистості [3, с. 43]. Д. Чернилевський під ціннісними орієнтаціями розуміє виборче відношення людини до матеріальних і духовних цінностей, систему його установок, переконань, переваг, особливу поведінку [12, с. 11]. На наш погляд, дане визначення найбільш повно відображає зміст ціннісних орієнтацій людини, їхній динамічний характер, їх функції й значення в житті людини, в його розвитку.

На підставі проведеного аналізу робіт різних дослідників можна відзначити, що ціннісні орієнтації виконують ряд значимих функцій у житті людини: ціннісні орієнтації орієнтують людину в природному й соціальному світі, формуючи впорядковану й осмислену картину; формують емоційне відношення особистості до різних явищ життя; виступають у якості реально діючих мотивів і джерел осмислення свого буття, ведуть до росту й удосконалюванню особистості в процесі власного послідовного розвитку; виступають у якості саморегуляторів поведінки особистості; виконують контролюючу функцію, відслідковуючи ступінь освоєння особистістю ціннісних орієнтацій в окремих соціокультурних умовах. Дж. Равен пише про те, що формування професіонала – це, насамперед, проблема виховання професіонала як особистості: «... ріст компетентності безупинно пов'язаний із системою цінностей. Тому виявлення ціннісних орієнтацій індивіда, надання йому допомоги з метою більш ясного їхнього усвідомлення, рішення ціннісних конфліктів і оцінки альтернатив є основою будь-якої програми розвитку компетентності» [10, с.187].

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким чином, однієї із проблем сучасного суспільства є підготовка конкурентоспроможних фахівців. Суспільству потрібний фахівець, який може самостійно орієнтуватися у швидко мінливих умовах, мати високий рівень пізнавальних здібностей, готовий брати на себе відповідальність за рішення, прийняті в нестандартних ситуаціях, що й прагне досягти максимально можливого результату. Головною умовою конкурентоспроможності випускника економічного ВНЗ є його готовність до майбутньої професійної діяльності.

Під готовністю до майбутньої професійної діяльності ми розуміємо інтегративну характеристику з таким змістом: необхідний набір компетенцій; наявність стійких ціннісних орієнтацій стосовно майбутньої професійної діяльності й сформованість певних особистісних якостей. Також, специфіка формування професійної готовності фахівців економічного профілю полягає в конструюванні змісту підготовки на принципах цілісності і системності та необхідності врахування особливостей майбутньої професійної діяльності економіста (формування готовності до реалізації збалансованої професійної діяльності в економічній галузі, ефективної комунікаційної взаємодії, розв'язання нестандартних економічних завдань і саморегуляції на основі компетентного використання фахівцем власного індивідуального стилю діяльності) в ході відбору структури і змісту підготовки.

З метою формування високого рівня та подальшої професійної конкурентоспроможності фахівця, досягнення професійного успіху і можливостей реалізації творчого потенціалу важливо забезпечити наявність відповідних умов для творчої самореалізації та самовираження, оволодіння рефлексією конкурентної складової професійної діяльності майбутніх фахівців, це є перспективним напрямком для подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Байденко В. И. Компетентностный подход к проектированию государственных образовательных стандартов высшего профессионального образования (методологические и методические вопросы): метод. пос. М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2005. 114 с.
2. Вербицкий А. А., Ильязова М. Д. Инварианты профессионализма: проблемы формирования: монография. М.: Логос, 2011. 288 с.
3. Гаврилова О. В. Взаимосвязь удовлетворенности и мотивации учебной деятельности студентов в системе многоуровневого образования : автореф. дисс. ... канд. психол. наук: 19.00.05. Казань, 2000. 23 с.
4. Голуб Г. Б., Коган Е. Я., И. С. Фишман И. С. Оценка уровня сформированности ключевых профессиональных компетентностей выпускников УНПО: подходы и процедуры. Вопросы образования : ежек. научно-образ. жур. 2008. № 2. С. 161-186.
5. Здравомыслов А. Г. Отношение к труду и ценностные ориентации. Социология в СССР. М. Мысль, 1966. Т. 2. С. 197-198.
6. Котова Д. И. Формирование профессиональной компетенции стратегического планирования у муниципальных служащих : автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.08. Екатеринбург, 2007. 26 с.
7. Олейникова О. Н. Профессиональные стандарты как фактор повышения качества профессионального образования Образование и наука. Известия уральского отделения Российской академии образования: жур. теоретических и прикладных исследований. 2009. №8(65). С. 55-62.
8. Онищенко В. Д. Фундаментальні педагогічні теорії: монографія. Львів: Норма, 2014. 356 с.

9. Папуловская Н. В. Формирование социально-профессиональных компетенций для полипрофессионального взаимодействия у будущих разработчиков программных продуктов: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08. Екатеринбург, 2012. 22 с.
10. Равен Дж. Компетентность в современном обществе: выявление, развитие, реализация. М.: Когнито-Центр, 2002. 396 с.
11. Трофимова О. Н. Формирование профессионально значимых качеств у будущих менеджеров средствами иностранного языка в условиях вуза : автореферат дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08. Чебоксары, 2008. 19 с.
12. Чернилевский Д. В. Дидактические технологии в высшей школе: учеб. пособ. для вузов. М. : ЮНИТИ-ДИНА, 2002. 437 с.
13. Шихова О. Ф., Шестакова Н. В., Шалапина М. С. Квалиметрический подход к проектированию компетентностной модели бакалавра технологического образования. Образование и наука. Известия уральского отделения Российской академии образования: жур. теоретических и прикладных исследований. 2009. №1 (58). С.45-51.

References

1. Baidenko V. Y. Kompetentnostnyi podkhod k proektyrovaniyu gosudarstvennykh obrazovatelnykh standartov vyssheho professionalnogo obrazovaniya (metodologicheskiye y metodicheskiye voprosy) [Competence-based approach to the design of the state educational standards of higher professional education (methodological and procedural issues)] : metod. pos. – M. : Yssledovatel'skiy tsentr problem kachestva podgotovki spetsyalystov, 2005. 114 s.
2. Verbitskiy A. A., Yliazova M. D. Ynvarianty professionalizma: problemy formirovaniya [Invariants of professionalism: the problems of formation]: monografiya. M. : Lohos, 2011. 288 s.
3. Havrylova O. V. Vzaymosv'яз udovletvorennosti y motyvatsiyi uchebnoi deiatelnosti studentov v sisteme mnohurovnevo obrazovaniya [Relationship satisfaction and motivation of educational activity of students in the system of multi-level education] : avtoref. dyss. ... kand. psikh. nauk: 19.00.05. – Kazan, 2000. 23 s.
4. Holub H. B., Kohan E. Ya, Fyshman Y. S. Otsenka urovnia sformirovannosti kliuchevykh professionalnykh kompetentnostei vyipusknykh UNPO: podkhody y protsedury [Assessment of the level of formation of key professional competencies of graduates UNPO: approaches and procedures]. Voprosy obrazovaniya : ezhekvartalnyi nauchno-obrazovatelnyi. zhur. 2008. № 2. S. 161-186.
5. Zdravomyislov A. N. Otnosheniye k trudu y tsennostnyye oriyentatsiyi. Sotsyologiya v SSSR [Attitude to work and values]. M. : Mysl, 1966. T. 2. S. 197–198.
6. Kotova D. Y. Formirovaniye professionalnoi kompetentsiyi stratezhicheskogo planirovaniya u munitsypalnykh sluzhashchikh [Formation of professional competence of strategic planning at the municipal employees] : avtoref. dys... kand. pед. nauk: 13.00.08. Ekaterinburg, 2007. 26 s.
7. Oleinykova O. N. Professionalnye standarty kak faktor povysheniya kachestva professionalnogo obrazovaniya [Professional standards as a factor in improving the quality of vocational education]. Obrazovaniye y nauka. Yzvestiya uralskogo otdeleniya Rossiyskoi akademii obrazovaniya: zhur. teoreticheskikh y prikladnykh yssledovaniy. 2009. № 8(65). S. 55-62.
8. Onyshchenko V. D. Fundamentalni pedahohichni teorii [Fundamental pedagogical theory]: monografiya. Lviv : Norma, 2014. 356 s.
9. Papulovskaia N. V. Formirovaniye sotsialno-professionalnykh kompetentsiyi dlia polyprofessionalnogo vzaymodeistviya u budushchikh razrabotchykh programnykh produktov [Formation of social and professional competencies for semi interaction in future software developers] : avtoref. dys. ... kand. pед. nauk: 13.00.08 / N. V. Papulovskaia. – Ekaterinburg, 2012. 22 s.
10. Raven Dzh. Kompetentnost v sovremennom obshchestve: vyivleniye, razvitye, realizatsiya [Competence in modern society: the identification, development, implementation]. M.: Kohnyto-Tsentr, 2002. 396 s.
11. Trofymova O. N. Formirovaniye professionalno znachimykh kachestv u budushchikh menedzherov sredstvami ynostrannogo yazyka v usloviyakh vuza [Formation of professionally significant qualities of future managers by means of a foreign language in a university] : avtoreferat dys. ... kand. pед. nauk : 13.00.08. Cheboksary, 2008. 19 s.
12. Chernylevskiy D. V. Dydakicheskyye tekhnologyy v vysshei shkole [Didactic technologies in higher education]: ucheb. posob. dlia vuzov. M. : YuNTYU-DYNA, 2002. 437 s.
13. Shykhova O. F., Shestakova N. V., Shaliapina M. C. Kvalymetrycheskiy podkhod k proektyrovaniyu kometentnostnoi modeli bakalavra tekhnologicheskogo obrazovaniya [Qualimetric approach to design competence model Bachelor of Technology Education]. Obrazovaniye y nauka. Yzvestiya uralskogo otdeleniya Rossiyskoi akademii obrazovaniya : zhur. teoreticheskikh y prikladnykh yssledovaniy. 2009. № 1 (58). S. 45-51.

THEORETICAL ANALYSIS IN THE STRUCTURE OF READINESS FUTURE EXPERTS OF ECONOMICS TO THE PROFESSION

Ruslan Kubanov

Institute for innovative education Kyiv national university of construction and architecture, Ukraine

Abstract. The article is devoted to theoretical analysis of researches on pedagogy and acmeology concerning the problem of determining the content of the readiness of future specialists of economic specialties for professional activity, its importance for the professional formation of future specialists in the process of studying at a higher educational institution. The role of the main definitions influencing the formation of preparedness for the professional activity of future economists is determined, the concept-categorical apparatus of the conducted research is specified. In particular, modern market conditions place principally new demands on young specialists in economic specialties. In view of this, it is necessary to improve both the process of studying at the higher school in general and the formation of the readiness of the specialists of the economic profile for professional activity in particular. An indicator of professional development of the person and its moral and psychological maturity, necessary for its high professional activity, is, first of all, professional readiness. According to the author, under readiness for future professional

activity, we can understand the integrative characteristic with the following content: the necessary set of competencies; the presence of stable value orientations in relation to future professional activities and the formation of certain personal qualities. In the author's view, the specificity of forming the professional readiness of the specialists of the economic profile is to construct the content of training on the principles of integrity and systemicity and the need to take into account the peculiarities of the future professional activity of an economist (forming readiness for the implementation of balanced professional activities in the economic field, effective communication interaction, solving non-standard economic tasks, ability to think and act in the categorical system of a market economy, and self-regulation on the part of Peninsula competent specialist using their own individual style of activity) during the selection of the structure and content of training. The readiness of future specialists in economic specialties serves as the fundamental basis for quality professional training, determines the professionalism of the future specialist, makes it possible to realize himself as much as possible in the concrete activity, promotes self-development, self-development of the personality of the future specialist-economist.

Key words: *university, student, graduate, ready for future professional activity, competitiveness, the key elements of preparedness professional activity future specialists economics.*